

Over de populariteit van de boeken van monnik Anselm Grün

‘Grün raakt hart en ziel van mensen’

Anselm Grün is zijn naam. Een schrijver van geloofsboeken die al jarenlang hoog op de bestsellerslijsten staan. Wat de meeste theologen niet lukt, lukt hem wel: hart en ziel van mensen raken. Hij behoort tot de weinige theologen die tegen de stroom van de secularisatie in mensen kan boeien en het ‘nut’ van geloven kan overbrengen. Een verademing in een tijd van kerkelijke kaalslag.

Nederland is nog niet over de secularisatie heen. Jongeren zijn steeds minder geïnteresseerd in geloof en kerk. Dit bleek uit het recente onderzoek ‘Waar moeten ze het zoeken?’, uitgevoerd door Kaski. De kerkelijke terugval is nog niet gestopt. Godsdienstsocioloog prof. Hijme Stoffels (VU) merkte ironisch op dat de grote kerken er al aan gewend zijn dat zij 65.000 leden per jaar verliezen. Elke organisatie die het zo slecht doet, zou toch bij zichzelf te rade moeten gaan. Maar zoveel is daar niet van te zien op het kerkelijke erf.

Dat geldt ook voor veel theologie. De meeste theologen hebben het goed op hun academische zetels. Zij produceren over het algemeen voortreffelijk wetenschappelijk onderzoek. Maar de kerk en de gelovigen lijken zij nauwelijks meer te bereiken. Anselm Grün wel dus. Hij staat overigens in een andere lijn van theologie bedrijven dan de wetenschappelijke. Zijn invalshoek is vooral de praktische kant van geloven. Het gaat hem om de ‘weg’ van het christelijke geloof, de geleefde spiritualiteit. Dat behelst meer dan de meditatieve spiritualiteit van de binnenkamer, alleen gericht op de persoonlijke band met God.

Het gaat Grün om een weidsere horizon: de spiritualiteit in het leven van alledag. Hij staat hiermee in een oude maar op de achtergrond geraakte traditie van theologie bedrijven. Het is ‘wijsheidstheologie’, die volgens W. Pannenberg tot de zeventiende eeuw nog vrij gangbaar was maar op de achtergrond is geraakt toen ook de theologie in de ban raakte van de triomf van de wetenschap.

‘Gezalfde’

Een voorbeeld. Wanneer Grün over Jezus als de Messias schrijft, kiest hij niet voor een historische beschouwing. Meestal wordt daarbij uitgelegd hoe het volk Israël op een nieuwe Davidszoon wachtte en welke profetische verwachtingen en beelden daarbij hoorden. Zulke beschouwingen wijst Grün niet af, maar hij besteedt er niet te veel tijd aan. Het zegt mensen tweeduizend jaar later niet zoveel meer, is de overtuiging van Grün.

Hij vraagt zich daarom af wat het begrip ‘Messias’ nu voor hem persoonlijk betekent. ‘Messias’ betekent letterlijk: ‘Gezalfde’. Het zich met olie insmeren, zalven, is een verfrissende gewoonte van sporters of anderen die hun lichaam goed willen verzorgen. Het houdt een mens soepel en het kan je na zware inspanning het gevoel geven herboren te zijn. De Gezalfde, of zoals de kerkvaders het vertaalden: de ‘Christus’, is Jezus. In Hem heeft God als het ware de mensheid gezalfd. Wij raken geestelijk verfrist en worden weer soepel door wat Hij ons geeft: vrede, vrijheid, eigenwaarde, glans.

‘Kluizenaar’

Wie is Anselm Grün? Hij is een Duitse monnik, geboren in 1945 en woonachtig en werkzaam in de benedictijnenabdij van Münsterschwarzbach. Hij lijkt het prototype van een monnik, van een wereldvreemde kluizenaar haast: bedachtzaam pratend, in pij, lange haren, een lange baard. Maar wereldvreemdheid kan hij zich niet veroorloven vanwege zijn functie in het klooster. Hij is daar namelijk op de eerste plaats economisch directeur (*cellarius* in kloosterjargon). Dat Grün niet wereldvreemd is blijkt ook uit het feit dat hij één van de meest gelezen christelijke auteurs schijnt te zijn. Puttend uit zijn ervaring als theoloog, psycholoog en geestelijk begeleider heeft hij een veelheid aan boeken geschreven, waarvan er vele zijn vertaald. Ook in het Nederlands. Ik heb er zeventien in mijn boekenkast staan, maar er zijn er meer verschenen.

Het in het Nederlands vertaalde werk van Grün valt onder te verdelen in twee categorieën. Er is een aantal boeken dat een bepaald thema behandelt. Sommige behandelen spirituele thema's, zoals 'De hemel begint in jezelf', 'Bidden met de woestijnvaders', 'Spiritualiteit van beneden' of 'God ervaren'. Vaak kiest Grün ook meer psychologische levensthema's, zoals 'Goed met jezelf omgaan', 'Je eigen levensvreugde terugvinden', 'Innerlijke rust'.

De tweede categorie boeken van Grün wordt gevormd door bundels met meditatieve stukjes. Vooral bekend daaruit zijn de 'vijftig-boeken': *Vijftig engelen*, *Vijftig engelen voor je ziel*, *Beelden van Jezus* (ook vijftig) en *Vijftig heiligen voor je leven*. Deze bundels bevatten korte meditatieve stukjes en zijn op te vatten als een soort brevier of spiritueel dagboek.

Het meest diepzinnige boek van Grün vind ik *God ervaren*. Hierin komen veel gedachten samen die ook in andere werken van zijn hand te vinden zijn. Grün is ervan overtuigd dat geloof en persoonlijkheid nauw verweven zijn. En ook het omgekeerde is waar. Godsleer en spirituele mensleer komen in dit boek samen.

Om een voorbeeld te geven, één van de hoofdstukken in *God ervaren* is getiteld 'Godsbeeld en zelfbeeld'. Hierin behandelt Grün de nauwe samenhang van het beeld dat we van God hebben en hoe wijzelf in elkaar steken. Godsbeeld en levensgeschiedenis ontwikkelen zich samen. Als bijvoorbeeld vader autoritair was krijgt God een autoritaire trek. Als moeders liefde voorwaardelijk was, dan zal ik God ervaren als een veeleisend iemand die mij niet in gulle genade liefheeft. Toch ligt in elk mens een aanknopingspunt om God op een gezonde manier te vinden. Dat aanknopingspunt ligt waar de levenskracht van mensen is. Wanneer gaat je hart helemaal open? Waar voel je je echt levend? Waar ben je er helemaal bij? Die momenten kunnen een mens helpen te ontdekken wie God werkelijk is. Dergelijke vragen dagen de lezer uit om zichzelf te onderzoeken. Grüns boek nodigt de lezer overigens voortdurend uit het gelezene op zichzelf toe te passen.

Sterk vind ik ook hoe Grün over Christus schrijft. Grün stelt de lijdende Christus centraal en brengt Hem in verband met de geloofservaring. Grün stelt de ervaring van God niet alleen als mooi en verheven voor. Zij kan ook weerbarstig zijn, pijnlijk, vooral de confrontatie met God in lijden en dood. Hier kijkt het lijdende gelaat van Christus ons aan. 'Alleen wie zijn leven met zijn hoogten en laagten, met zijn tegenstellingen, zijn vreugde en zijn leed aanvaardt en daarin zijn kruis opneemt, is in staat God overal in zijn leven te ervaren.' Grün pint God niet vast op de succesvolle kant van het leven. Hij zoekt God overal, ook daar waar een mens alles ontnomen wordt.

Wat maakt dat Grüns boeken mensen van nu zo aanspreken? Ik noem een aantal opvallende kenmerken. Op te beginnen, Grün weet een brug te slaan van een traditioneel Godsbeeld naar een modern Godsbeeld. Aan de ene kant schrijft hij over God alsikbaar, beeldloos, in termen van liefde, warmte. Deze manier van spreken spreekt vooral moderne mensen aan die allergisch zijn

voor al te grote stellingen over God, vooral opgelegde stellingen, en in de eigen ervaring op zoek zijn naar God.

Maar tegelijk schrijft Grün zo over God dat Hij ook een persoonlijk God blijft. Grün vervalt dus niet in een eenzijdige belevingstheologie, ook het klassieke Godsbeeld heeft een plaats. Grüns gedachten zijn niet gemakkelijk in één vakje te onder te brengen maar blijven voor een brede groep christenen verstaanbaar.

Wat verder opvalt aan het werk van Grün is de originaliteit. Hij weet bij overbekende thema's vaak nieuwe verbanden te leggen tussen bijbelse en spirituele en psychologische inzichten. Zijn boeken krijgen daardoor enigszins het karakter van populaire psychologie. Daar moet je van houden, natuurlijk. In elk geval weet Grün zo wel het 'nut' van geloof voor de geestelijke gezondheid te tonen. En het gaat niet ten koste van de diepgang.

Een ander kenmerk van Grüns boeken is dat er regelmatig inzichten van de woestijnvaders in worden verwerkt. Voor veel christenen is dat een onbekend hoofdstuk uit hun traditie. De woestijnvaders waren monniken die zich in de eerste eeuwen van het christendom terugtrokken in de Egyptische en Syrische woestijn. Over hen zijn diverse levensbeschrijvingen bekend en een grote verzameling uitspraken is op schrift gesteld en behouden gebleven. Grün weet de actualiteit van hun inzichten op te delven en hergeeft christenen zo een deel van hun traditie.

Mensenkennis

Grüns denkbeelden zijn meestal niet wollig, hoewel hij op dit punt soms langs de rand van de afgrond scheert. Maar elk werk van dit genre loopt die kans. Het is duidelijk dat Grün mensenkennis heeft. Hij put uit een grote pastorale ervaring. Veel voorbeelden in zijn boeken getuigen daarvan. De toon is meestal warm. De schrijfstijl is sober, de boeken zijn niet te dik - wat voor een Duitse auteur opmerkelijk is - en de inhoud van de boeken veelal inzichtelijk voor een breed publiek.

Er verschijnen wel erg veel boeken van Grün. Wie zijn werk kent, ziet dat veel denkbeelden worden herhaald. Volmaakt origineel kan zelfs Grün niet zijn. Maar de economische situatie van het klooster te Münsterschwarzbach vaart er wel bij. En waarschijnlijk ook veel gelovigen die op zoek zijn naar een werkelijk praktische theologie.

Stephan de Jong is predikant te Eibergen en Anselm Grün-kenner.